

Yusuf GÜNAY - EDK Başkanı

YUSUF GÜNAY'LA EPDK ÜZERİNE SORULAR-CEVAPLAR

serbestleştirilmesi sürecinde her ülkenin kendine özgü yapısı nedeniyle bir çok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Diğer taraftan, Kaliforniya Krizinin esasında bir serbestleştirme hatası olmadığı; bir düzenleme hatası olduğu konusundaki değerlendirmeler genel kabul görmektedir.

Ülkemiz özeline ilişkin değerlendirmelere gelince; Elektrik Piyasası Kanunu ve ikincil mevzuatın, Kaliforniya Krizi ve diğer ülke deneyimleri göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Bu çerçevede sizin de isabetle değindiğiniz gibi, ülkemizin elektrik enerjisi sistemi ne yazık ki biz tüketicilerin kalitesi ve ucuz elektrik kullanmasına imkan vermemektedir. Özellikle, elektriğin kalitesinden şikayet eden sanayicilerimiz, sırf elektrik iletim ve dağıtım şebekelerini kullanmamak için bir otoprodüktör ya da otoprodüktör grubunun barından elektrik alma yoluna gitmekte; hatta bazı sanayicilerimiz, daha kaliteli ve daha ucuz elektrik enerjisi teminini de içinde barındıran sebeplerden dolayı tezgahlarını, fabrikalarını söküp, komşu ülkelere taşımaktadır. Elektrik Piyasası Kanunu ile çerçevesi çizilen elektrik sektörü reformu, Kanunun amacında da ifade edildiği üzere, "elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması"ni öngörmektedir. Bu çerçevede, oluşturulması öngörülen elektrik piyasasının düzenlenmesi ve denetlenmesiyle görevlendirilen Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), yapmakta olduğu düzenlemelerle piyasada faaliyette bulunan tüzel kişilerin tüketicilere, kaliteli, sürekli, çevreyle uyumlu ve düşük maliyetli elektrik enerjisi sunmaları için gerekli teknik ve ekonomik performans kriterlerini belirlemektedir. Önümüzdeki dönemde tüketicilerin, elektrik piyasa-

sına ilişkin yeni yasal düzenlemeler çerçevesinde kazandıkları haklar konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmeleri için kamuoyu bilgilendirme kampanyası düzenlenmesine yönelik bir proje gündemimizde olup bu kapsamda tüketicilerin piyasalaştırma sürecinde daha aktif rol almaları özendirilecektir.

4628 sayılı Kanuna göre oluşturulmuş bulunan Kurul, kamu ya da özel, kurumsal ve sektörel eğilimlerin temsil edildiği bir organ değildir. Kurul tüm piyasaya aynı mesafede, kamu ya da özel sektör ayrımı yapmaksızın ve eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin görev yapmaktadır. Bununla birlikte, Kurumumuz tarafından gerçekleştirilen düzenlemeler yayımlanmadan önce internet yoluyla tüm kamuoyu nezdinde tartışmaya açılmış, ilgi duyanların görüş ve önerileri alınmış, değerlendirilmiş ve nihayetinde yayımlanmıştır. Bu yaklaşım, önümüzdeki dönemde daha kurumsal bir çerçevede dahilinde sürdürülecektir.

2) 58. Hükümet, elektrik dağıtım sistemini bir an önce özelleştirilebilmesi için Türkiye'yi satılabilir bölgelere ayırmaya ve bölgesel tarife uygulamasına geçeceğini açıkladı.

Bazı ülkelerde alt-gelir gruplarına daha düşük elektrik tarifeleri uygulanmakta, hatta gelir ve elektrik tüketimi arasında bir ilişki varmışçasına düşük tüketime sahip tüketicilerin elektriği gerçek maliyetin altında satın alınmasını sağlayacak 'gelirle orantılı' tarifeler uygulanmaktadır.

1 Temmuz 2003 tarihinde bağlanacağı söylenen "bölgeler arası farklı tarife uygulaması"; Anayasa'nın eşitlik ilkesine, tüketici yasasına ve insan haklarına aykırı değil midir?

1) Bilindiği üzere enerjinin özelleştirilmesi, serbestleştirilmesi ve rekabetçi piyasa uygulamaları, enerji alt yapıları ve tesisleri, enerji arzı Türkiye'den çok daha iyi durumda olan İngiltere ve Kaliforniya-ABD'de bile başarısızlığa uğramış ve tüketiciler mağdur olmuşken, maalesef ülkemizde çok daha kötü olan enerji sistemi; hem ülkemizin geleceğini, kaynaklarını, doğasını hem de tek tek biz tüketicileri olumsuz etkileyebilecektir. Yaşanacak muhtemel olumsuz etkilerin en az seviyede gerçekleşmesi için; tüketicilerin bunlardan korunmasına yönelik olarak ne gibi önlemler alıyorsunuz? "Tüketici bilincini" geliştiren, "kamu çıkarlarını savunan"; EMO, Tüketici Hakları Derneği ve Enerji Tüketicileri Konseyi vb. kuruluşların, Kurulunuzca alınan kararlarda, hazırlanan yönetmeliklerde önceden ve doğrudan söz sahibi olması, görüş bildirmesi, hatta yer alması hususuna nasıl bakıyorsunuz?

Sorunuza cevap vermeden önce bir konuyu açıklığa kavuşturmanın yararlı olacağını düşünüyorum. Salt Kaliforniya örneğine bakılarak, elektrik piyasalarının serbestleştirilmesine ilişkin tüm uygulamaların başarılı sonuçlar vermediğini söylemek doğru olmaz. Dünya üzerinde onlarca ülke, elektrik piyasalarının

Bizim ülkemizde de uygulanmaya çalışılan "Liberal Enerji Piyasası"nın sosyal yönünün ihmal edilmemesi ve ülke nüfusunun "sessiz" çoğunluğunun daha fazla mağdur edilmemesi için; "gelirle orantılı" tarife geçilmesi ve "bölgeler arası farklı elektrik tarife uygulamasının" kaldırılması hususunda neler planlanmaktadır?

Ülkemizde her şehirde hatta İstanbul'un iki ayrı yakasında benzin satış fiyatları farklıdır. Bu tabloya bakarak, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini söylemek mümkün müdür? Bilindiği üzere mevcut ulusal tarife uygulaması, bölgelerarası çapraz sübvansiyona imkan tanıyarak gerçek maliyetleri gizlemektedir. Elektrik Piyasası Kanunu ise gerçek maliyetlerin yansıtıldığı şeffaf bir piyasa yapısını öngörmektedir. Ancak, bu şekilde oluşturulmuş bir yapıda aksaklıkların neler olduğu açık olarak görülebilir ve doğru kararlar alınabilir. Böylesine bir yaklaşım bir taraftan tüketici bilincinin gelişmesine ve yerleşmesine yol açarken diğer taraftan karar alma süreçlerinde bulunanların, daha gerçekçi temeller üzerinden hareket etmelerini sağlayacaktır.

Bölgesel tarife uygulamasıyla birlikte, bazı bölgelerimizde elektrik fiyatlarında yükselme yaşanacak olmakla birlikte, ülkenin büyük bölümünde elektrik fiyatlarında düşüşler görülecektir. Bu durumda, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun 13 üncü maddesi uyarınca, bölgelerarası gelişmişlik düzeyi ve bölgelerarası kayıp-kaçak oranlarının oldukça farklılaşmasına bağlı olarak, bazı tüketicilerin desteklenmesi gündeme gelecektir. 13 üncü madde de "belirli bölgelere ve/veya belirli amaçlara yönelik olarak tüketicilerin desteklenmesi amacıyla sübvansiyon yapılması gerektiğinde, bu sübvansiyon fiyatlara müdahale edilmeksizin, miktarı ile esas ve usulleri Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmek üzere söz konusu tüketicilere geri ödeme şeklinde yapılır" denmektedir.

3) Özellikle İngiltere ve ABD'deki örneklere benzer olarak "serbest olmayan tüketicilerin", bir araya gelerek (aynı şehirde, semtte oturan bireylerin kurduğu şirket, Kooperatif, Tüketim

Sendikası vb. oluğularla), "serbest tüketiciler" için belirlenmiş olan tüketim miktarını sağladıkları takdirde, satış-üretim-dağıtım şirketlerini seçmesi, pazarlık edebilmesi, istediği enerji üretim santralından (örneğin yenilenebilir, çevreci enerji üretim tesisleri) enerji temini nasıl mümkün olabilecektir, bu sistemin altyapısı hazır mıdır? Zorunlu tüketiciler açısından gelecekte her türlü mağduriyet (enerjisiz kalınması, enerji kalitesinin düşük olması, mobil santraller gibi çevreye zarar veren santrallerden enerji alınmaması ve fiyatların Kaliforniya-ABD/Enron skandalındaki gibi 3 yılda 3 kat yükselmesi durumlarında), şikayet ve hakem merci nasıl oluşacak ve işletilecektir?

Serbest olmayan tüketicilerin talep birleştirme yoluyla bir araya gelerek ikili anlaşmalar kapsamında elektrik enerjisi tedarik edecekleri kaynağı seçmelerine imkan tanıyan düzenlemeler, elektrik piyasalarının rekabete açılma süreçlerini hızlandıran araçlardan birisidir. Bu çerçevede ikili anlaşmanın tarafı olan tedarikçiler doğrudan üretim faaliyeti gösteren tüzel kişiler olabileceği gibi alım portföylerinde çeşitli kaynaklara dayalı üretimleri barındıran toptan ve perakende satış şirketleri de olabilmektedir. Bu itibarla tüketicilerin tedarikçi seçiminde istedikleri kaynaktan elektrik enerjisi satın almalarına da imkan tanınmış olmaktadır.

İkili anlaşmalara dayalı sistemin çalışmasını kısaca özetlersek; bu tür bir piyasada koşulları alıcı ve satıcılar arasında serbestçe müzakeredilerek belirlenen anlaşmalar bulunmaktadır. Bu anlaşmaların içeriği, tüketicilerin elektrik enerjisi ihtiyacının yapısına göre şekillenmektedir. Tüketiciden gelen talep ve buna karşılık tedarikçinin sağlayacağı elektrik enerjisi ikili anlaşmalarda karşılıklı taahhütler olarak yer almaktadır. Taahhütlerde meydana gelen sapmalar sistemin bütününde bazı santrallerin ikili anlaşmalar dışında olmasına rağmen üretim yapmasına ya da devreden çıkmasına neden olmaktadır. İkili anlaşmanın tarafları açısından ek maliyetlere neden olan bu durum ikili anlaşmanın lisanslı olan tarafınca

karşılanması gerekmekte olup, mali uzlaştırma dediğimiz işlem çerçevesinde yükümlülüklerin belirlenmesi söz konusudur.

4628 sayılı Kanuna göre Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi TEİAŞ içerisinde yer alan bir birim olarak yapılandırılmıştır. Mali uzlaştırma sisteminin sağlıklı olarak işleyebilmesi, büyük ölçüde ölçme-iletişim-kontrol altyapısının oluşturulmasına dayanmaktadır. Bu itibarla başlangıç koşulları dikkate alınarak aşamalı bir uygulama programı öngörmekteyiz. Buna göre belirli bir süre dahilinde Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi tarafından piyasa katılımcılarının pozisyonlarını yeni yapıya uyumlaştırmaları için herhangi bir dengesizlik maliyeti yüklenmeden sadece taahhütlerden sapmalar ilgili taraflara bildirilecektir. Bu konuda gerekli hazırlıklar TEİAŞ tarafından sürdürülmektedir.

Kalitesiz elektrik enerjisi konusuna ilişkin olarak, daha önce de değindiğim gibi, ikincil mevzuat kapsamında yapılan düzenlemelerde, piyasada faaliyette bulunan tüzel kişilerin uymakla yükümlü olduğu performans kriterleri yer almaktadır. Söz konusu performans kriterlerinin yerine getirilip getirilmediği dikkatle izlenecek ve gereken işlemler tesis edilecektir. Diğer taraftan öngörülen hedeflerden daha iyi performans gösteren tüzel kişiler için teşvik edici unsurlar da fiyatlandırma yapısı içerisinde yer almaktadır.

EPDK'ya yapılan şikayet içerikli başvurularının değerlendirmeye alınabilmesi için EPDK'nın düzenleme alanına giren herhangi bir konuda bir ihlalin söz konusu olması gerekir. Lisans sahibi tüzel kişilerin elektrik piyasasına ilişkin tüm mevzuata uyma yükümlülükleri bulunduğundan, özellikle tüketicilerden kendilerine gelen şikayetleri bu çerçevede dahilinde çözmeleri zorunludur.

4) Elektrik Piyasası Kanunu'nun 8. maddesinde EPDK'nın görevleri arasında "Elektrik enerjisi üretiminde çevresel etkiler nedeniyle yenilenebilir enerji kaynaklarının ve yerli enerji kaynaklarının kullanımını özendirmek amacıyla gerekli tedbirleri almak ve bu konuda teşvik uygulamaları için ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde girişimde bulunmak" cümlesi yer almaktadır. Ülkemizin doğal gazı olan bağımlılığı dü-

günülürse, Kurulunuza yasa ile verilen bu görevlendirme doğrultusunda; yenilenebilir ve yerli enerji kaynaklarının özendirilmesi için hangi çalışmalar yapıldığı konusunda bilgi verebilir misiniz? Ayrıca "Yenilenebilir Enerji Piyasası Kanunu" çıkartılması gündeminizde midir?

Ülkemizde yasa yapma süreçleri bellidir. Bu bağlamda, Kurumumuzun bir yasa hazırlaması söz konusu değildir. Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının, piyasa dinamiklerine müdahale etmeksizin özendirilmesi görev çerçevesinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, bugüne kadar yayımlanmış olduğu mevzuatla bir dizi tedbir almıştır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

- Yerli doğal kaynaklar ile yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi kurmak üzere lisans almak için başvuruda bulunan tüzel kişilerden lisans alma bedelinin sadece yüzde birinin alınması,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri için ilgili lisanslara derç edilen tesis tamamlanma tarihini izleyen ilk sekiz yıl süresince yıllık lisans bedelinin alınmaması,
- Yerli doğal kaynaklar ile yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerine, TEİAŞ ve/veya dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından, sisteme bağlantı yapılmasında öncelik tanınması,
- Perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilerin, serbest olmayan tüketicilere satış amacıyla yapacakları elektrik enerjisi alımlarında, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı bir üretim tesisinde üretilen elektrik enerjisi satış fiyatının; TETAŞ'ın satış fiyatından düşük veya eşit olduğu ve daha ucuz bir başka tedarik kaynağı bulunmadığı takdirde, öncelikli olarak söz konusu yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisinde üretilen elektrik enerjisini satın almakla yükümlendirilmeleri.

Diğer taraftan, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının vergi indirimi, vergi muafiyeti veya teşvik gibi mali araçlarla desteklenmesi ise Hükümetin takdirindedir.

5) Sn. Hilmi Güler enerji fiyatlarının yüksekliğini sık sık gündeme getir-

mekte ve sözleşmelerin tadil edilmesi gerektiğinden söz etmektedir. Bir yandan mevcut sözleşmelerin tadilatının, diğer yandan da yeni özelleştirmeler yapılmasının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan EPDK'nın kamu çıkarlarını korumak için nasıl bir denetim yapacağını açıklar mısınız ve şu anki mevcut sözleşmelerin tadil edilmeyeyle ilgili gelişmeler nelerdir, ortaya çıkabilecek uluslararası/hukuki sorunlar neler olacaktır? Ayrıca, EPDK'nın da nasıl denetlenebileceği (Siyasi İktidar, Devlet Denetleme Kurulu, Sivil Toplum Kuruluşları vb.) hususunda bilgi verir misiniz?

Piyasa gelişimi ve piyasa ihtiyaçları dikkate alınmaksızın fiyatların suni yöntemlerle düşürülmeye çalışılmasının olumlu sonuç vermeyeceği Kaliforniya Krizi ile somut olarak ispatlanmıştır. Bu açıdan, EPDK olarak ancak gerçek anlamda rekabetçi bir piyasada oluşacak fiyatların düşüş eğilimi göstereceğine inanmaktayız. Bu inancımızın ve 4628 sayılı Kanun ile oluşturulması öngörülen rekabet esasına dayalı bir elektrik piyasası hedefinin bir gereği ve tezahürü olarak, uzun dönemli alım garantileri içeren mevcut sözleşmelerin tümünün müzakere edilerek bir an

evvel piyasalaştırılması gerektiğini her platformda dile getirmekteyiz. Dile getirmekteyiz diyorum çünkü, EPDK bu sözleşmelerin tarafı değildir. 4628 sayılı Kanunla EPDK'ye verilen görev, bu sözleşmelerin 4628 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatı ile uyumlaştırılmasına ilişkin önere bulunmaktan ibaret olup, bu kapsamda başlatılan çalışmalarımız sonuçlandırılmak üzeredir.

Kurumumuz, elektrik enerjisi sektörünün rekabete açılması sürecinde ve sonrasında, düzenleme ve denetleme görevlerini şeffaflık temelinde eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin gerçekleştirmeye özen göstermekte olup, Kanunla kendisine verilmiş görev ve yetkileri en iyi şekilde yerine getirme kararlılığında. Bu kararlılığımızın bir ifadesi olarak, performans denetiminin de en az mali denetim kadar önemli olduğuna inanmaktayız. Bu konuda atılacak her türlü adımı destekleyeceğimizin bilinmesini isterim.

Mali denetim konusuna gelince Kurumumuz 4743 sayılı yasa gereğince diğer kurumlar gibi Başbakanlık Müfettişi, Maliye Müfettişi ve Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurumu denetçisinden oluşan bir heyet tarafından denetlenmektedir. Ayrıca Kurumumuz, kuruluş kanunu gereğince hazırlanan yıllık raporu Enerji Bakanlığı'na, Bakanlar Kurulu'na ve TBMM Plan Bütçe Komisyonu'na sunmaktadır.

